

Prof. zw. dr hab. Zdzisław W. Puślecki
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Poznań, 01.08.2019

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr Adama Sokołowskiego p.t. "Determinanty polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego po przystąpieniu Polski do NATO", Bydgoszcz 2019, s. 408. Promotor pracy: prof. zw. dr hab. Adam Gwiazda, Wydział Humanistyczny, Instytut Nauk Politycznych, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Uwagi ogólne

Praca doktorska mgr Adama Sokołowskiego poświęcona została determinantom polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego po przystąpieniu Polski do NATO. Problemy, którym została poświęcona recenzowana dysertacja doktorska znajdują się w centrum zainteresowania badaczy zajmujących się problemami polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego. W podjętej pracy badawczej dokonano analizy zewnętrznej i wewnętrznej polityki bezpieczeństwa narodowego w kontekście zmian zachodzących w wojsku polskim, budowania strategii bezpieczeństwa, modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP oraz realizacji ich założeń.

Podkreślić należy, iż rozważane w dysertacji zagadnienia należą do bardzo istotnych i aktualnych kwestii politycznych Polski. Z tego punktu widzenia analizowane, w przedłożonej mi do oceny rozprawie doktorskiej problemy, są bardzo ważne i aktualne zarówno z punktu widzenia teoretycznego jak i praktycznego.

Wybór tematu pracy doktorskiej zarówno przez Doktoranta jak i Jego Promotora jest więc trafny i uzasadniony. Przyjętym przez Autora celem pracy doktorskiej była analiza wzorów relacji Polski z państwami sąsiednimi w oparciu o członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim i na podstawie prowadzonej przez nią polityki bezpieczeństwa narodowego z głównym czynnikiem bezpieczeństwa militarnego. Na potrzeby analizy wspomnianych relacji Autor opracował cztery ich modele, które zostały omówione w dwóch rozdziałach. Pierwszy dotyczy wpływu wskazanych podmiotów na politykę Polski i ich relacji z naszym państwem, a drugi określa relacje Polski z nimi i jej wpływ na ich politykę. W podjętej pracy badawczej dokonano także

analizy wewnętrznej polityki bezpieczeństwa narodowego w kontekście zmian zachodzących w wojsku polskim, budowania strategii bezpieczeństwa, modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP oraz realizacji ich założeń. Autor sformułował we wstępie trzy podstawowe tezy badawcze badawcze wokół, których skoncentrował w dysertacji swoją uwagę. Wstęp zawiera także metody badawcze oraz syntetyczną charakterystykę poszczególnych rozdziałów określających równocześnie w ten sposób strukturę pracy.

Podjęta problematyka badawcza jest aktualna i ważna w swoim aspekcie poznawczym oraz utylitarnym, mająca wiele wątków, które warto analizować. Zakreślony temat rozprawy wymagał podjęcia wielu istotnych kwestii dotyczących różnych aspektów badawczych. Zrozumiałe jest, że takie zadanie badawcze nie jest łatwe i wymaga dużej erudycji oraz dyscypliny w syntetycznym przedstawianiu problemów. Autor rozprawy w pełni sprostał temu ambitnemu zadaniu. Skoncentrował swoją uwagę na analizie najważniejszych zagadnień podnoszonych w literaturze przedmiotu dotyczących determinantów polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego po przystąpieniu Polski do NATO. Na podstawie literatury przedmiotu i własnych analiz sformułował uwagi mające istotne i wartościowe znaczenie dla teoretycznego i praktycznego wykorzystania badanych w pracy problemów.

Charakter zagadnień, które Doktorant ujął w tytule pracy formułując w ten sposób jej cel zaważył na strukturze dysertacji. Jest ona zwarta a związki przyczynowo-skutkowe między kolejnymi rozdziałami są prawidłowe. Ponadto myśl przewodnia, wokół której prowadzona była analiza jest bardzo dobrze eksponowana. Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, aneksu rzeczowego, spisu tabel i wykresów oraz bibliografii.

W rozdziale pierwszym przedstawiono teoretyczne aspekty i istotę polskiej polityki zagranicznej w odniesieniu do polityki bezpieczeństwa narodowego. Biorąc pod uwagę główne uwarunkowania i zmienne procesy determinujące jej kształt Autor prawidłowo wyszczególnił nurty i kierunki działań Polski na arenie międzynarodowej. Istotną wartością rozdziału, jest przedstawienie definicji, celów i interesów polityki zagranicznej oraz kolejnych zmian i ewolucji ich postrzegania. Ważne jest także wskazanie tendencji i nurtów pojawiających się w relacjach Polski z innymi podmiotami po zakończeniu zimnej wojny. W tej części pracy w sposób interesujący zwrócono również uwagę na procesy i uwarunkowania wynikające z akcesji Polski do Unii Europejskiej oraz przede wszystkim do Paktu Północnoatlantyckiego i dalszego członkostwa Polski w tej organizacji.

W rozdziale drugim Autor przedstawił wpływ członkowska w NATO na funkcjonowanie Polski w ramach struktur Sojuszu w porównaniu do wpływu Republiki Federalnej Niemiec, Federacji Rosyjskiej, państw bałtyckich i państw Grupy Wyszehradzkiej na polską politykę zagraniczną i bezpieczeństwa narodowego, co stanowi nową wartość pracy.. W tej części dysertacji poddane zostały analizie także działania poszczególnych podmiotów stosunków międzynarodowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz kontrakty zbrojeniowe determinujące te stosunki w aspekcie polityki bezpieczeństwa. Autor wskazuje w sposób interesujący i wartościowy z punktu widzenia naukowego, że każde z rozważanych państw, podobnie jak i NATO prowadząc własną politykę względem Polski, posiada własne cele, które Autor analizuje w zestawieniu z polskimi interesami narodowymi. Podkreślić należy co słusznie zauważa Autor, że zestawienie takie jest istotne dla predykcji możliwości realizacji interesów narodowych Polski w oparciu o sojusze i rozbieżności w polityce międzynarodowej. Dzięki określeniu siły Paktu Północnoatlantyckiego oraz problemom jakie pojawiły się dla członków sojuszu w ostatnich dwóch dekadach słusznie omówione zostały gwarancje bezpieczeństwa dla Polski wynikające z członkostwa, które Autor ocenia przez pryzmat możliwości militarnych państw sygnatariuszy. Poddane zostały także analizie i ocenie wpływy państw sąsiedzkich na polską politykę zagraniczną i obronną głównie Republiki Federalne Niemiec w kontekście relacji handlowych i kontaktów zbrojeniowych oraz Rosji w kontekście tranzytu surowców i wzrastającej aktywności militarnej. Wyartykułowane zostały również interesy, które według Autora, z czym należy się zgodzić, posiadają państwa bałtyckie na terytorium RP oraz cele utworzenia Grupy Wyszehradzkiej dotyczące współpracy politycznej, a także późniejszej wspólnej polityki obronnej. Na podstawie podjętej analizy badawczej określone zostały główne problemy oraz możliwe ich rozwiązania. Określone zostały dążenia każdego z poszczególnych państw branych pod uwagę przez Autora w niniejszej dysertacji doktorskiej czyli Niemiec, Rosji, państw bałtyckich oraz państw Grupy Wyszehradzkiej wraz z kierunkami ich rozwoju w polityce zagranicznej mające główne znaczenie z punktu widzenia państwa polskiego.

W rozdziale trzecim Autor analizuje możliwości wpływania Polski na Niemcy, Rosję, państwa bałtyckie i państwa Grupy Wyszehradzkiej. W pierwszej części tego rozdziału w sposób interesujący i wartościowy przedstawiono możliwości wpływania polskich władz na decyzje zapadające w ramach NATO przy wykorzystaniu pozycji polskich obywateli w strukturach Sojuszu. Kolejne podrozdziały trzeciego rozdziału

dotyczą bezpośrednio analizy wpływania Polski na Niemcy, Rosję, państwa bałtyckie oraz państwa Grupy Wyszehradzkiej. Kwestie te analizowane są w kontekście polskiej polityki zagranicznej pod kątem faktycznych i możliwych działań wpływających na kształt polityki Niemiec, Rosji, państw bałtyckich i Grupy Wyszehradzkiej.

W dalszej części rozdziału przedstawiono możliwości wpływania Polski na kształtowanie polityki zagranicznej Niemiec, które według Autora, z czym należy się zgodzić, są bardzo słabe i mają niewielkie znaczenie. Polityka zagraniczna Polski nie ma wystarczającej siły (tzw. „soft power”), co rzutuje nie tylko na brak możliwości kształtowania relacji z Niemcami, ale także z innymi rozważanymi w pracy doktorskiej państwami takimi jak Rosja, Litwa, Łotwa, Estonia, Czechy, Słowacja i Węgry. W perspektywie instytucjonalno-prawnej, zarówno w kontekście Niemiec jak i pozostałych rozważanych państw poddane zostały analizie działania polskich placówek dyplomatycznych. Według Autora analiza ta miała na celu wskazanie słabości dyplomacji polskiej oraz uwypuklenie niskiej efektywności działań placówek dyplomatycznych. Słusznie wyszczególnione zostały również interesy ekonomiczne wynikające głównie z wymiany handlowej oraz polityczne determinujące polską politykę zagraniczną względem każdego z omawianych państw.

Szczególne uwagę poświęcono wydarzeniom w Gruzji i na Krymie oraz ich wpływowi na zmiany w polityce bezpieczeństwa narodowego Polski, co wnosi nowe wartości naukowe. W sposób interesujący wskazano główne instrumenty oddziaływania Polski na Rosję ze szczególnym uwzględnieniem jej polityki zagranicznej wobec Białorusi i Ukrainy biorąc pod uwagę różnego rodzaju wpływy Rosji w tych państwach. Wpływy polskie w państwach bałtyckich zostały poddane analizie w kontekście narracji „nadchodzącej wojny z Rosją” co można było bardziej rozszerzyć. Większość ekspertów, z czym należy się zgodzić, upatruje właśnie w Rosji największe zagrożenie dla niepodległości Litwy, Łotwy i Estonii. Względem tych państw, na co słusznie wskazuje Autor, Polska ma możliwość odgrywania roli gwaranta niepodległości, co może przynieść wymierne skutki w kontekście wpływów ekonomicznych i politycznych Polski nad Morzem Bałtyckim.

Biorąc pod uwagę szersze spojrzenie, w kontekście rozważanych zagadnień można było również zaznaczyć w pracy, że w Rosji podjęto próby odbudowy mocarstwowego statusu Rosji. Nie zdołano jednak wypracować takiej skutecznej polityki zagranicznej, która zapewniłaby realizację „imperialnych” ambicji Rosji. Polityka ta służy wszakże

nadal obronie interesów narodowych Rosji oraz w dużym stopniu także interesom elity władzy.

Pojawia się równocześnie pytanie jak Rosja godzi interesy międzynarodowe w z wewnętrznym autorytaryzmem patronalnym. Odpowiedzią na tak postawione pytanie jest transimperializm, który stanowi przeniesienie rosyjskiego autorytaryzmu patronalnego na poziom światowy. W obecnych warunkach Rosja może bowiem prowadzić handel zagraniczny i realizować zagraniczne inwestycje bezpośrednio w ramach przyjętego otwarcia poprzez selektywne transnarodowe powiązania rosyjskich elit w gospodarce międzynarodowej, przenosząc równocześnie relacje zależności patron-klient na poziom transnarodowy. Globalizacja natomiast nie oddziałuje na rosyjskie interesy narodowe, lecz na interesy rosyjskich liderów politycznych.

Można było również zwrócić uwagę na to, iż bardzo ważnym warunkiem w kontaktach zagranicznych Rosji jest transparentność i zaznaczyć, że ten sam mechanizm powinien być przeniesiony także na relacje transnarodowe patron-klient podobnie jak widoczna powinna być kontrola przedsięwzięć handlowych podczas generowania i dystrybucji bogactwa narodowego. Należałoby także oczekiwać od Rosjan wysiłku w kierunku tworzenia szczególnych transnarodowych stosunków handlowych z przyjaźnie nastawionymi do nich liderami Zachodu. Firmy zachodnie w praktykach biznesowych oczekują od Rosjan standardów zachodnich w ich globalnej działalności inwestycyjnej a także aby tego rodzaju praktyki były również prowadzone w ramach wewnętrznego autorytaryzmu patronalnego Rosji.

Można było także zauważyć, że transimperializm rosyjski nie jest częścią składową integracji ogólnoswiatowej lub inaczej mówiąc współzależności międzynarodowej lub jeszcze inaczej mówiąc rzeczywistego międzynarodowego podziału pracy. Jest on włączony do gospodarki międzynarodowej ale tylko do takiego stopnia do jakiego może być zarządzany z Moskwy w toku współpracy ze skorumpowanymi elitami z krajów partnerów. Bazuje na formie polityczno-ekonomicznego zarządzania, wysoce uzależnionego od kontaktów personalnych. Było to trudne do osiągnięcia w skali międzynarodowej w przeszłości, lecz w świecie zglobalizowanym takie powiązania transnarodowe są łatwe do zbudowania a nawet stają się normą. Nie transparentność stosunków handlowych i politycznych we współczesnym świecie jest bardzo istotna i prowadzi do podziału uzyskiwanych korzyści.

Podkreślić trzeba, że neoimperialna Rosja może prowadzić, do osłabienia suwerenności i bezpieczeństwa krajów Europy i Eurazji, co szczególnie uwidoczniło się w czasie konfliktu Rosji z Ukrainą. Tego rodzaju działaniom postimperialnej Rosji może jednak przeszkodzić polityka integracyjna współczesnego świata. Jeżeli Rosja będzie przyjmowana w świecie jako siła postimperialna, będzie gotowa do odgrywania takiej roli w zglobalizowanej gospodarce. Będzie ona korzystać z inwestycji oraz konkurencji rynkowej i politycznej. W takich warunkach partnerzy Rosji we wzajemnych kontaktach z tym państwem powinni szeroko uwzględniać rosyjskie interesy społeczne tak aby system polityczny tego kraju stawał się obliczalny i odpowiadał potrzebom społeczeństwa, podobnie jak system polityczny Zachodu.

Nie bez znaczenia jest tu podkreślenie, że transimperializm nie może być utrzymywany jeżeli liberalne uwarunkowania ekonomiczne i polityczne dla uczestniczenia Rosji w zglobalizowanym systemie międzynarodowym mają być popierane. W ciągu obecnej dekady XXI wieku to jest w latach 2011-2020 i później Rosja, jeżeli chce brać udział w zglobalizowanych powiązaniach ekonomicznych w ramach reguł przyjętych przez społeczność międzynarodową, nie powinna utrzymywać kontroli państwowej nad wzrostem poszczególnych działów gospodarki narodowej. System rosyjski nie powinien przy tym generować odpowiednich zysków nie będąc takim uczestnikiem gospodarki międzynarodowej jak kraje transparentnej gospodarki rynkowej. Rosja nie może także dobrze funkcjonować w relacjach międzynarodowych utrzymując wewnętrzny autorytaryzm patrolny.

Należy podkreślić, że system transparentny jako taki może być jedynie efektywny w relacjach transatlantyckich we współpracy między efektywną Unią Europejską i strategicznymi Stanami Zjednoczonymi Ameryki. Sukcesy rosyjskich liderów politycznych w ich stosunkach bilateralnych z Unią Europejską pokazują wszakże jak ważne we wzajemnym zbliżaniu się są reguły i efektywność systemu międzynarodowego budowanego w okresie minionych 60-ciu lat. Obiektywnym interesem wspólnoty transatlantyckiej jest zatem aby Zachód, dla bezpiecznej i prosperującej Rosji, był idealistyczny i równocześnie realistyczny w nadziei, że w zintegrowanej z gospodarką światową i rynkiem światowym nowoczesnej Rosji nie będą widoczne przejawy transimperializmu.

Rozważania Autora dotyczące polityki zagranicznej Polski wobec Grupy Wyszehradzkiej bazują na analizie samej integracji formatu V4. W ramach tej grupy w przyjętym wymiarze doszło do szeregu sukcesów. Jednakże pojawiły się problemy

stojące na przeszkodzie dalszemu zacieśnianiu więzi a główne determinanty samej integracji nie wynikają z polityki któregokolwiek z państw tej Grupy a z sytuacji międzynarodowej i wydarzeń w Europie.

W rozdziale czwartym, w sposób wartościowy, przedstawiono szczegółową politykę bezpieczeństwa narodowego w ujęciu przedmiotowym. Poddane zostały w nim analizie dokumenty strategiczne oraz narracja wokół budowy ogólnej strategii bezpieczeństwa. Wyszczególniony został w nim rozdzwięk w ramach budowy omawianej strategii, będący jednym z głównych determinantów chaosu w procesie przeprowadzanych kolejnych modernizacji technicznych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Oprócz wskazanych rodzajów sił zbrojnych wyszczególniony został nowy piąty ich rodzaj to jest Wojska Obrony Terytorialnej (WOT). Przedstawiono również przykłady wojsk terytorialnych występujące w innych państwach, branych pod uwagę w dysertacji. W czwartym rozdziale Autor podjął również próbę weryfikacji tezy o niedofinansowaniu polskiego sektora zbrojeniowego.

W zakończeniu zawarto prawidłowo sformułowane wnioski i uogólnienia wynikające z całości rozważań dotyczących determinantów polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego po przystąpieniu do NATO. W ostatniej części pracy Autor odniósł się również do tez i hipotez oraz udzielił odpowiedzi na postawione we wstępie pytania badawcze.

Biorąc pod uwagę zagrożenia ze strony Rosji, czego także dotyczy recenzowana rozprawa doktorska podkreślić należy, że od czasu kolejnej prezydentury W. Putina struktury federalne w Rosji kształtowane są przez Kreml, a nie w wyniku inicjatyw oddolnych. Pacyfikacja rosyjskich mediów przez ekipę W. Putina znacznie ułatwiła monopolizację i centralizację władzy w Rosji. Jediną partią władzy jest „Jedna Rosja”. Kwestie te wpływają także na kształtowanie stosunków z zagranicą w tym przede wszystkim z najbliższą zagranicą, co odnosi się również do Polski.

Istotne jest także wskazanie, że gruntowne reformy w państwie quasi-demokratycznym o autorytarnym systemie politycznym takim jak Rosja nie są możliwe. Utrudniona jest w takim państwie reorganizacja sił zbrojnych, która w Rosji przeprowadzana jest odgórnie i ma służyć nie tylko zapewnieniu skutecznej obrony przed zagrożeniami zewnętrznymi, lecz głównie ochronie interesów rządzącej elity politycznej. Priorytetowymi celami przemian polityczno-gospodarczych w Rosji w okresie sprawowania faktycznej władzy przez W. Putina i jego ekipę nie było wcale wzmocnienie demokratycznych instytucji czy reorganizacja i uzawodowienie armii,

lecz wyeliminowanie z życia politycznego demokratycznej opozycji i umocnienie pełni władzy prezydenta Federacji Rosyjskiej.

Warte jest podkreślenia to, że brak silnej, dobrze zorganizowanej, właściwie spacyfikowanej, opozycji ułatwia ekipie W. Putina utrzymywanie monopolu na podejmowanie decyzji. Z drugiej strony brak kontroli ze strony parlamentu, sądów i prasy prowadzi do stopniowej degradacji putinowskiego systemu rządu, w ramach którego problemy polityczne rozwiązuje się jak biznesowe, a biznesowe jak polityczne, przy czym korupcja jest podstawową zasadą „normalnego” funkcjonowania tego systemu. Rządząca Rosją ekipa W. Putina nie jest skłonna do przeprowadzenia gruntownych reform systemowych, których wymaga sytuacja i zwiększające się ryzyko kryzysu gospodarczego. Nie potrafi też i to nie tylko z powodu braku odpowiednich środków, przeprowadzić modernizacji gospodarki rosyjskiej. Modernizacja ta była i jest nadal przeprowadzana odgórnie, co oznacza, że rządzące elity wyznaczają jej cele i środki potrzebne do realizacji tych celów. Gospodarka kraju nadal jest oparta na wydobywaniu i eksporcie surowców, w tym szczególnie ropy naftowej i gazu ziemnego, w której brak jest nowoczesnych gałęzi przemysłu wytwarzających towary o wysokim stopniu nasycenia najnowocześniejszymi technologiami. Przystąpienie do WTO było jednym z nielicznych sukcesów polityki zagranicznej tego państwa. Podstawowym jej celem była natomiast odbudowa pozycji mocarstwowej Rosji.

Podkreślić również należy, że ekipie W. Putina nie udaje się zahamować spadku zaufania społecznego do funkcjonującej władzy. Coraz więcej obywateli w Rosji zauważa bowiem, że o składzie parlamentu nie decydują wyborcy, lecz ekipa W. Putina, która także decyduje o tym jakie wyroki mają zapadać w sądach. Dlatego nasilają się protesty wobec stojącej ponad prawem władzy i coraz więcej Rosjan domaga się zmiany, obecnego, autorytarnego systemu politycznego. Podkreślić należy, że z chwilą umocnienia się rosyjskiej opozycji z pewnością dojdzie do zmiany tego restrykcyjnego systemu, gdyż trudno będzie rządzącej Rosją ekipie Władimira Putina skutecznie hamować proces transformacji politycznej i ekonomicznej za pomocą starych metod polegających na ograniczaniu swobód obywatelskich. Oczekiwana zmiana powinna być szeroko i silnie, także finansowo, wsparta przez demokratyczne siły zewnętrzne podobnie jak to miało miejsce w Polsce i w innych państwach Europy Środkowej i Wschodniej w tym także na Ukrainie czemu wyraźnie obecnie przeciwstawia się Rosja i próbuje odwrócić rozpoczęty tam bieg wydarzeń w kierunku

budowy społeczeństwa demokratycznego i transparentnej gospodarki rynkowej a nie kapitalizmu politycznego z dominującą rolą niewielkiej grupy oligarchów finansowych.

Nie bez znaczenia jest wskazanie, iż w kontekście międzynarodowym naciski na Rosję nie są sprawą prostą ale podejmowane obecnie działania w postaci sankcji nałożonych na to państwo przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską zdają się wskazywać, że zmierza się we właściwym kierunku. Świat jednak stanął na krawędzi konfliktu, który już przynajmniej na obecnym etapie w sferze handlowo-gospodarczej staje się coraz bardziej widoczny. Jest to jednak rozwiązanie lepsze, chociaż także kosztowne i dotyczy dwóch stron, niż konflikt militarny, który z konfliktu o charakterze regionalnym może wszakże przekształcić się w konflikt o charakterze światowym. Żałować tylko należy, iż w swoim czasie Stany Zjednoczone wycofały się z Europy na rzecz Azji Daleko-Wschodniej i nie powstała przewidywana wcześniej w Polsce i w Czechach tarcza antyrakietowa z czego największe zadowolenie wyrażała Rosja. Państwu temu zależało przy tym na wyeliminowaniu Stanów Zjednoczonych z Europy i zajęciu ich miejsca, jako mocarstwa, w tym regionie świata. W tym kontekście warto wskazać na znaczenie polsko-amerykańskiego sojuszu wojskowego, który tworzony jest ostatnio na naszych oczach w celu zabezpieczenia Polski i Europy Środkowo-Wschodniej w tym Ukrainy i Państw Bałtyckich przed możliwymi agresywnymi działaniami ze strony Rosji, co stanowi dodatkowo ważne ogniwo obronne oprócz NATO. Polska zyskuje równocześnie na znaczeniu w regionie, jako ważna siła regionalna, podobnie jak Izrael na Bliskim Wschodzie, szczególnie w kontekście niestabilnej roli Turcji w NATO w związku z poważnymi zakupami uzbrojenia w Rosji, co osłabia jej kompatybilność z innymi członkami NATO.

Ponadto bardziej można było w pracy podkreślić wsparcie Ukrainy przez Polskę w obliczu jej konfliktowych sytuacji z Rosją, szczególnie w kontekście uwzględnionych w pracy doktorskiej Państwach Bałtyckich i Grupy Wyszehradzkiej. Można było również bardziej uwypuklić rolę Polski w dalszym utrzymywaniu korzystnych, szczególnie dla Europy, stosunków transatlantyckich, które są osłabiane przez Niemcy i Francję. W efekcie wzmacnia to pozycję Rosji w Europie i w świecie.

Można było również zauważyć, że oprócz kwestii militarnych ważne dla bezpieczeństwa jest równocześnie osłabienie zależności energetycznej od Rosji poprzez wzrost zakupu przez Polskę surowców energetycznych, szczególnie gazu skroplonego w USA. Może to mieć również istotne znaczenie dla innych państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz Państw Bałtyckich z powodu wzrostu możliwości ich zaopatrywania

przez surowce energetyczne pochodzące z USA za pośrednictwem Polski i równoczesne osłabianie ich zależności energetycznej od Rosji tak samo jak w przypadku Polski..

Praca zawiera aneks rzeczowy uzupełniający jej treść (ss. 335-368) oraz spis tabel i rysunków (s. 369). Dysertacja opatrzona została bogatą bibliografią (ss.370-408). W pracy znalazły się niektóre usterki natury technicznej.

Konkluzje

Dokonując oceny całości rozprawy doktorskiej należy stwierdzić, że jej cel został w pełni zrealizowany. Dysertacja wnosi nowe elementy i nowe wartości do dotychczasowych osiągnięć w dziedzinie badań determinantów polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa narodowego po przystąpieniu Polski do NATO. Autor wykazał umiejętność prowadzenia badań naukowych, dociekliwość w docieraniu do źródeł i krytycznej a więc własnej ich oceny. Praca w pełni odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim określonym przez ustawę o stopniach i tytule naukowym. Na tej podstawie wnoszę o przyjęcie rozprawy jako pracy doktorskiej oraz o dopuszczenie Doktoranta do dalszych stadiów przewodu doktorskiego.

Poznań, dnia 01 sierpnia 2019 r.

Prof. zw. dr hab. Zdzisław W. Puślecki